

## Tudósítások a felértékelődő Kelet-Közép-Európából

A rendszerváltás idején, 1990 táján sokan hittük: eltűnik a vasfüggöny, s a szétszakított, elválasztott térség egységesül. Jugoszlávia szétesésének arcunkba fröccsenő vércseppei, a Csehszlovákia szétválásából előhívott rémálmok – lehűtötték a várakozásokat. A rendszerváltozás nem hozott jólétet, sem nálunk, sem másutt. Ma már a szomszédba sem kell mennünk, ha extrém dolgokat akarunk hallani. Válságba került a kultúra, értékeinkről kiderült, nem mindig időtállóak.

S mégis! Gondolta volna bárki, hogy 2007-ben Romániában, Erdélyben, Nagyszebenben méltón és magyarul ünneplik az ott élők március 15-ét? Hogy a nemzeti ünnepre eljön az anyaországból a pécsi Nemzeti Színház, a Győri Balett, Victor Vasarely képgyűjteménye? Pedig ez történt.

Kinek köszönhető ez? A szászoknak, akik vagy ezer éve építettek maguknak egy várost Erdélyben. S ez a város mai érték. Persze, tudni kell élni a történelmi lehetőségekkel. Mert mindez azoknak a román választóknak is köszönhető, akik már több mint kilencven százalékos többségben vannak, mégis egy szászt választanak meg polgármesterüknek.

Az már csak ráadás, hogy ez a polgármester Luxemburg tartományban megtalálja az egykori szászok utódait. S ennek az egymásra találásnak az eredménye, hogy a két város, Luxembourg és Nagyszeben 2007-ben Európa Kulturális Fővárosa. S mint ilyen, lehetőséget és pénzt kap kulturális identitása őrzésére. Természetesen az ott élő magyarok is.

Nagyszeben mellett egy másik gazdag múltú várost is bemutatunk, Kassát. Azt a Kassát, amelynek Márai Sándor mellett a prágai zsidó Josef Polák is meghatározó személyisége, és amely tavaly megünnepelte II. Rákóczi Ferenc hamvai hazaszállításának centenáriumát.

Lapszámunkban különlegességet is közreadunk: egy francia–román kiállítás képeit, Brâncuși fotóit. S megemlékezünk Antall Józsefről, aki 75 éve született. Itt közreadott gondolatait egy, a folyóiratunkban 1991-ben közölt írásból szemezgettük. Emlékszem az akkori kritikákra, az írás fogadtatására. Vajon mit szólnak most a tisztelt olvasók az akkori sorokat olvasva?

**Módos Péter**

## Andreanum, 1224

– a szászok kiváltságlevele –

Az Andreanum, a II. András (1205–1235) magyar király által az erdélyi németek számára kiadott kiváltságlevél eredeti példánya elveszett. Szövegét mégis jól ismerjük, mert I. Károly (1308–1342) magyar király 1317. május 25-én hiteles másolatot készíttetett róla. Az oklevél érvényességét nemcsak elismerte, hanem a benne foglaltakat meg is erősítette.

A szász történetírás által arany szabadságlevélnek (der Goldene Freibrief) nevezett kiváltságlevelet a századok során azonos szöveggel számtalan király megerősítette.

1486-ban Mátyás király kiterjesztette az Andreanumot a Királyföld egész területére, és ezzel létrehozta az erdélyi szászok önkormányzati szervét, a Szász Egyetemet vagy Universitást (Universitas Saxonum, Sächsische Nationsuniversität), amely évszázadokra meghatározta a szász társadalom kereteit. Az Universitas a Hétszék (Szeben, Újegyház, Szászsebes, Sink, Segesvár, Szászváros, Szerdahely), a Kétszék (Medgyes, Selyk) és Brassó, valamint Beszterce vidéke területére terjedt ki, és 1853-ig az erdélyi szászok legfelső adminisztratív és törvényhozó testülete volt.

Az I. Károly-féle oklevélnek mindössze egyetlen eredeti példánya maradt meg Nagyszebenben, az is meglehetősen rossz állapotban. Az itt közzétett hiteles rekonstrukciót a szentendrei Ars Alba Restaurator készítette az eredeti dokumentumot ábrázoló XIX–XX. századi fényképek, valamint I. Károly pecsétnyomója alapján. Valamennyi felhasznált dokumentum a Magyar Országos Levéltár gyűjteményében található.

## I.

A Szászföld – Terra Saxorum – pontos meghatározása.

## II.

- a) A fentiekben meghatározott terület – a Szászföld – minden egyes lakója a szászok ispánjának – akit később szász grófnak neveztek – közvetlen fennhatósága alá tartozik. Ez alól a székely és a magyar települések sem képeznek kivételt.
- b) A szászok nem a vármegye, hanem közvetlenül a király joghatósága alá tartoznak.
- c) A szászok maguk közül választhatnak bírót.
- d) A polgári bírászkodás a saját jogkörükbe tartozik.
- e) A szászoknak joguk van saját pecsét és címer használatára.
- f) A szászoknak joguk van az adókat maguk között beszedni, és közvetlenül továbbítani a királyi udvarba.

## III.

- a) Meghatározza, hogy a szászoknak miként kell kül- és belföldön hadiszolgálatot teljesíteniük a királynak.
- b) A mindenkori szász ispán – szász gróf – egyben a szász sereg vezére.

## IV.

- a) A királynak nincs joga birtokot adományozni másnak, mint helybéli lakosnak.

## V.

- a) A szászok maguk választják papjaikat.

